

BENE ZOLTÁN

Közös halál

Az utolsó fa is elmarad mögöttem. Előttem beláthatatlan, üres pusztaság húzódik. Erről jut eszembe, ugyan mit ér az élet egy istenektől vagy megfontolástól üres világban? – A filozófus, mellesleg császár, bizonyos Marcus Aurelius teszi föl a kérdést *Elmélkedéseiben*, és igaza van: mi a fenét ér? Előttem beláthatatlan, üres pusztaság fekszik. Itt-ott egy-egy bokor, nagyobb kő, virág, gyom, gyík, madár. Hát, ennyit az ürességről – már csak az isteneket kellene fölkatatnom. Barna réti héja csap le tőlem nem messze, a kicsike, prémes állat megejtő hangon sivít, ahogy a karmok a bőre alá hatolnak. Gyorsan gyilkol a ragadozó, már emelkedik ismét, az aprócska állat ernyedten csüng alá. Nem, ez nem üres pusztaság, még ha beláthatatlan is, csóválom a fejem. Minden négyzetmétere beláthatatlan, ráadásul. Mégsem üres, messze nem az. Megtorpanok, leereszkedem a sarkamra. Le kell nyugodnom, hajtogatom magamban, nem kell börtönökön agyalni. Leülök, kinyújtom a lábamat, majd elheverek, a fejem egy fűcsomón nyugtatva bámulom a felhőket az égen. Hárman vannak, két nagy, kövér asszony, Viktória királynő korából és egy csontsovány tinimodell, igazi pedofilok kedvence a múlt század kilencvenes éveiből. Három pár riadt tekintet tapad rám, a habos ruhakölteményekből kicsordul a hajú és kilóg a lóláb alakú borda, a hajkoronát mímelő foszlányokon megcsillan a napsugár, s a fülem mellett énekelni kezd a tücsök. Talán az a tücsök, akinek hajdanában az a bizonyos afférja adódott a hangyával. Bár nem értem, egy hangyával miként lehetett afférja, mikor a hangyák tömegben élnek, hallom a szörszálhasogató, vérfagyasztóan bugyuta kérdést, legszívesebben üvöltének. *Találkozásaim a pokollal* címmel már sosem írok könyvet, pedig egy időben dédelgetett tervem volt. Nem drogról és nem alkoholról, nem húsevő növényekről (növényekről), de az olykor már-már elviselhetetlen lelki-szellemi fájdalomról számoltam volna be abban a vaskos munkában, a hülyeség terrorjáról, amivel jártamban-keltemben oly gyakorta találkoztam, amivel jártunkban-keltünkben oly sűrűn akadunk össze. Lehunyom a szemem, enyhe émelygés bizsergeti a torkom, valahol a bárzsongom tájékán nedvek szivárognak keresztül szöveteiken, összeszorított szemhéjamra rovar telepszik, mohón hörpöli a szemöldökomben fönnakadt verejtékem. Mozdulatlan maradok. Ha erre járna, kétségtelesenül oldalba vizelne egy kóbor eb. Ha aranysakál, megkóstolna, hátha már nem élek. Pedig az még odébb van. Nem sokkal, de még odébb. Már a halálom.

– Már a halálon gondolkodunk most is feszt, pedig még van időnk élni – mondtad, mire én fölnevettem.

– Már a következő szeretkezés jár az eszedben, pedig még meg sem száradt...

– Ne ízléstelenkedj! – szakítottál félbe.

– ...még meg sem száradt az izzadság a homlokodon – fejeztem be. – Egyéb-ként te gondolkodsz a halálon, te jársz haláltáncot.

– Ez butaság – legyintettél. – Nem járok haláltáncot, nem kell ilyen olcsó poénokba belemenni.

Megvontam a vállam, föltápáskodtam mellőled. Végigsimítottam a fenekemen. Legalábbis úgy emlékszem, végigsimítottam rajta. Mindig is tudtam, mennyire szereted az ívét. Az érintéssel kiemeltem. Úgy gondoltam, kiemelem. Helyesen.

– Csak annyit mondtam, haláli vagy, ez nem gondolkodás, csak szófordulat – jegyeztem meg.

– Hülye egy szófordulat – morogtad.

Összefogtam a hajam, kimentem a konyhába kávé főzni. Miután megittuk a feketét, csak azután mondtad el. A betegséget, a hónapokat. Három-négyet. Az öt már túlzott optimizmus volna.

– Erre mondd, hogy még van időnk élni? – szipogtam. – Három-négy hónapra?

Azt felelted, igen. Volt hozzá képed. Utáltalak ezért. Talán, hogy ne kelljen sajnálkoznom semmin. És senkin. Utána szeretkeztünk, s én óvatos voltam. Minden mozdulatom kiszámított, finom, figyelmes. Megérezted. Ezt tüstént meg. Nem szóltál egy mukkot se róla, de érzékelted. Ott izzott a pillantásodban, hogy úgy bánok veled máris, akár egy haldoklóval. Az a szar ebben, hogy igazad volt. És az is, hogy nyilván ezért tűntél el két nap múlva. Mert nem tudtam másképpen. Vigyázni kezdtem rád, gondoskodni rólad, s ezzel újra és újra felkiáltójelet rajzoltam a retinádra: három-négy hónap! Se több, se kevesebb. Eلسzúrtam, tudom. És ha neked mondanám ezt az egészet, nem csak ennek a nem igazán jól sikerült fényképnek, akkor is ilyen nem igazán jól sikerült megbocsátó mosoly bujkálna a szád szélén, mint ott, a hegyek között, azon a reggelen, mikor a telefonommal üldöztelek, hogy fotózzak rólad reggeli erdőset, érdekesen beeső fényel.

Érdekesen beeső fény nyel magába, ahogy visszalépek a fák közé. A törzsenken moha, a kéreg barázdáiban élőlények serege. Többnyire sietnek. Néhány hernyó jelenti a kivételt, ők komótosan araszolnak fölfelé. Vagy lefelé, készletéseik szerint. Eredeti gondolatokra törekszem, de csak a számtalan közhely egyike kering bennem: én is ilyen araszoló hernyó vagyok, lefelé vonszolom magam, a gyökerek közé, a föld alá. Humusszá olvadnak a sejtjeim nemsokára.

A sejtjeim nemsokára érnek, legalábbis közülük egy érni fog, mintegy beérni, s ha a te sejtjeid közül egy elég ügyes és fürge lesz, megvalósulhat ismét a teremtés. Egy teremtés, mindenesetre. – Nem is olyan régen még erre gondoltam, s most azt sem tudom, léteznek-e még benned azok a sejtecskék. És egyáltalán, a létezésed kérdéses. Három hónapja eltűntél, tehát legfeljebb egy hónapod lehet még hátra, ha nem tévedtek az orvosok. De nem. Ebben nem. Ezúttal, sajnos, nem. Tudom. Ez a fajta daganat, utána néztem ezerszer, valóban így öl, ilyen kíméletlenül és gyorsan. Sajnálom, hogy a sejtjeim, hiába értek megbízhatóan, valami kifürkészhetetlen okból mégsem találkoztak soha a tieddel. S ha mégis, nem tudtak mit kezdeni egymással... Bár éppenséggel az sem kizárt, hogy nagyon is találkoztak, s ahogyan kell, pontosan úgy egyesül-

tek is, aztán mégis elhalt az az egyesült teésén-lényecske, még nem ember, de már nem a semmi. Valami, bármi. Valaki, bárki – a lét és a semmi határán.

A lét és a semmi határán lebegek majd. Talán egy-két hét még, míg így lesz. Nem fáj semmim, csak zszibong mindenem. Lassan mozdulok, gyenge vagyok. Ha itt lennél, nem tudnék mit kezdeni veled. Elmúltak belőlem a vágyak, a nedvek belémsavanyodtak. Ma reggel került a kezembe egy jegyzetem, úgy fél éve írhattam, konferenciára készítenő tanulmányhoz: *Gilgames eposzában Enkidu a testi szerelem révén lép be a társadalomba, s ezzel párbuzamosan távolodik, tehát idegenedik el a természettől. Enkidu szocializációja, Székely János olvasatában, egyúttal emancipáció is, melynek eredményeként Enkidu alattvalóvá lesz. Mert a társadalom a hatalomról szól: uralkodó(k) és alattvaló(k) viszonyrendszeréről. Manipulációról. Paul Ricoeur szerint basonló a helyzet Ádámmal: mindaddig ártatlan és szabad, míg Éva meg nem jelenik a Paradicsomban. Éva megjelenésével manipuláló-manipulálttá válik, s Káin már ebbe a közegbe érkezik. Kiszolgáltatott Ádámnak, Évának, az Isten elvárásainak – nemkülönben a másik nemű ember csábításának. A szexualitás tehát függőség, kiszolgáltatottság, a szabadság negációja. Ez lehet az oka, hogy ősidóktól fogva létezik egy felfogás, amely ellene mondvá a fajfenntartás ösztönének, a szüzességet tekinti a szabadság megőrzése egyetlen lehetőségének. E gondolatot az egyiptomi remeték emelték piedesztálra a kereszténységben, s később megannyi vallási megújulási- és eretnekmozgalom táplálkozott ebből a vélekedésből, torzította saját használatára. Köztük a flagellánsoké, akik súlyos ostorcsapásokkal büntetik a bennük szunnyadó nemi vágyat, mi több: perverz módon a fájdalmat kívánják a vágy tárgyává tenni. Keserűen mosolyogtam saját soraimon. Most is vigyorgok. Torzan. Ez a perverzió nekem is jól fog jönni hamarosan, a zszibongás, a gyengeség a végére fájdalommal alakul. De még nem most, még nem itt, a fa tövében, a földből előtüremkedő gyökekek kígyóin heverve, a beeső fény pászmáival a testemen. Örülök, hogy nem vagy itt, nem látsz, nem érzed a szagom, a pórusaimból áradó pusztulás szagát. Örülj te is ennek. Remélem, örülsz...*

Remélem örülsz, mondtad, mikor kiszálltunk a gépből, s én úgy éreztem, van valami különös felhangja a szavaidnak, pedig nem volt, akkor nyilvánvalóan nem. A megszokott recept szerint történt minden. Sután és érthetetlenül viselkedtél mindig a fontos pillanatokban. Márpedig Róma fontos pillanat volt, régóta vágytunk oda. Jobb lenne most is ott. Persze, ez lehetetlen, hiszen olyan vagy, mint az állatok: elbújsz, ha közeleg a vége, és Rómában ez képtelenség. Olyan vagy, akár a parasztok: otthon akarsz meghalni. És úgy tűnik, az otthonod nem ott van, ahol én.

Ott van, ahol én. Ha létezik, még itt létezik, ahol én még létezem. Ha nincs, akkor nincs miről beszélni. Ha létezik, akkor el fogja hagyni ezt a porhüvelyt, 33 grammal leszek könnyebb abban a pillanatban. Allítólag. Árnyék borul ránk, rá és rám. Ha létezik, velem van és én vele vagyok s mindketten részei a termé-

szetnek, a világnak, az Istennek. Ennek ellenére édesbús sajtás kúszik belém, s mint a méreg, terjed a szervezetemben. Talán mégis hiányzol.

Talán mégis hiányzol majd egyszer, motyogtad, miközben leszedted a sarokból a pókhálót. Talán mégis hiányzom, s bár elmentél, visszavágysz...

Bár elmentél, visszavágysz – erre a mondatra riadtam föl itt, a fák között és alatt. Nem tudom, ki mondta, tisztán hallottam pedig, s nem álmodtam, ez bizonyosság. Valami nyomja az oldalam: a kicsiny kötet, amit a tanyán találtam. Találomra fölöttem, olvasni kezdem:

Jó volna, ha fel tudnád még emelni a kezed, hogy a legyet elhessentsd az arcodról. Jó volna, ha meg tudnád még tenni ezt a kicsiny szívességet magadnak, s akkor talán ezek itt körülötted, ezek az egyre távolodó, mind idegenebbé váló emberek megértenék, hogy még élsz.

– Nem lélegzik – hallod az egyiket, aki az ágyad fejénél áll, s egykor a leányod volt, mostanra viszont, számára és a világ számára tagadhatatlanul az árvád. Ezzel te vitatkoznál, de csak fekszel moccanatlanul.

– Nincs pulzusa – szipogja egy másik, valamikori unokád. Unokád. Neked, immár, úgy tűnik, néhai nagyapának. Szeretnél szólni, szeretnél ellene mondani, szeretnéd odavetni a néhány szót, hogy még élsz. Él a hallójáratod és a szemeid képeket közvetítenek az agyadnak lecsukott szemhéjaidon keresztül. Lehet, hogy a tüdőöd és a szíved halott, legyenek az izmaid élettelenek, de a szemed és a füled, s az agyadnak legalább bizonyos mezőit még működnek, még nem haltak el, még élnek!

– Mit kell ilyenkor tenni? – kérdezi az, aki a fiad volt, míg elhitte rólad, hogy még élsz. Mit kellene?, kérdezed te is, s válaszolsz is rögvest: észre kellene venni, hogy még élsz, ez volna a legsürgősebb teendő, ennyi csupán, semmi több.

Közeledik a sötétség. Valaki letakar. A lepedő, amely az arcodra borul, csak derengő fényt enged hozzád, a képek kívül rekednek rajtad. Ám a hangok még mindig elevenen élnek, s áradnak beléd rendíthetetlenül.

– Ki kell hívni a háziorvost – hallod azt a hangot, azét az asszonyét, aki néhány perce még a feleséged volt, most azonban, úgy tetszik, már az özvegyed, hite szerint. Hát hívjátok a háziorvost, gondolod, nagyot sóhajtánál, ha még képes volnál efféle evilági luxusra. Sajnálod, hogy nem vagy rá képes. Ha az volnál, a körülötted állók egyike elcsíphetné az utolsó leheleted. Azt a sóhajt, amelynek szárnyán elszáll a lelked a testedből.

Most végre azt is megtudhatod, van-e egyáltalán lelked! Amikor már nem hallod a szobában ácsorgók hangját, amikor majd nem látod a lepedőn átpré-selt fényt, akkor majd megtudod, hogyan is áll a helyzet a lelkeddel, s mi is az vajon! S akkor már valóban halott leszel.

Minden erről szól már, hiába. Ha találomra, ha tervezetten, ez a téma. Jóllehet én nem járhatok olyanformán, ahogy az olvasott szöveg szereplője. Mindazonáltal hasonló vár rám is: egyedül leszek, végtelenül egyedül. Íme, készen áll egy újabb közhely a kimondásra: saját halálom lesz! Ha nem is sajátos, de kizárólagos. Kizárólagosan az enyém. Azt mondják, a születés és a

halál magányos műfaj. A születésnél azonban ott az anyánk. És aki úgy véli, nem segít nekünk, aki úgy hiszi, csak a mi saját hősi tettünk az, hogy a világra jövünk, az bármire képes. Az emberek oroszlánrésze bármire képes. Bármilyen rettenetesre.

Bármilyen rettenetesre el vagyok készülve. Jön egy telefon, egy levél, egy e-mail. Te leszel benne, pontosabban a hiányod, a végleges, a visszafordíthatatlan. Bármilyen rettenetesre el vagyok készülve.

El vagyok készülve arra, ahogy majd fekszem kiterítve. Ha van lelkem, látni fogja a gyászolókat, a szemrehányást a tekintetükben, amiért kizártam őket a halálomból. Úgy volna helyesebb fogalmazni: a haldoklásomból. Ők azonban ezt nem így értelmezik. El vagyok készülve arra is, hogy a saját halál közhelyét újra és újra fölemlegetik, talán még gyászbeszédbe is foglalják. És el vagyok készülve arra is, hogy nem tudok majd tiltakozni, vitatkozni, gúnyolódni. Amennyiben nincs lelkem, mindez lényegtelen. Ott fekszem majd kiterítve, de semmiféle tudomással nem bírok erről (fekvésről, temetésről, gyászról, közönségről). A lényeg: ha van, ha nincs lelkem, úgy hevelek majd a ravatalon, ahogyan most, a hátamon, ég felé fordított ábrázattal. A szememet idejében lefognak, a vonásaimat gondosan elrendezik. Ki fog öltöztetni, ki fog elrendezni? Megborotválnak majd, mert a haj és a szőrzet addig nő, amíg víz van a testben. Nem temetnek el borostásan. Béke van, marad idő a bízódásra... Egyszerre mélyzöld levél hullik az arcomra, s mintha az volna ráírva ezernyi apró rovar milliónyi lábnyomával, hogy jó lenne, ha te borotválnál meg. Ez a levél jobban tudja, mit kívánok, mint én magam? Én magam kívánok még egyáltalán valamit? És hirtelen eltölt az üresség. Semmisít a semmi, kismiz, kioltja bennem a dacot, az egyetlent, amit még magamhoz tartozónak véltem, amit összetévesztettem a méltósággal és a szabadsággal. Az üresség terpeszkedik a bőröm alatt, nyújtózik, s végezetül úgy jár, mint a béka, amelyik addig fújja magát, hogy minél nagyobbak és nagyobbak látszódnak, míg szét nem pukkan. És az üresség cafatjai közül te bontakozol ki.

Te bontakozol ki minden éjjeli álmomból. S mindannyiszor szebb vagy, mint a valóságban. Délcegebb, vonzóbb, kedvesebb. Ilyennek őrizlek majd. Szebb leszel és jobb leszel, mint bármikor voltál, vagy lehelettél volna. S ha évek múlva együtt leszek egy férfival, óhatatlanul csalódást fog okozni. Ám ez az én bajom lesz, nem a tiéd. Vagy ki tudja...

Ki tudja, miért döntöttem így... (Dac? Méltóság? Szabadság?) Buta elhatározás volt, nyilvánvaló. S amellet, hogy patetikus, még ostoba is a szándék: magamhoz ölelni a világmindenséget. Meddő megfutamodás a természetbe vágyani, az Isten arcát keresni a mező virágaiban, miközben valahol belül tudván tudom, hol találom. Tudom, hogy nem kell keresnem az Isten arcát sehol, hiszen tisztában vagyok azzal, hol van. És ugyan mit ér az élet egy istenektől vagy megfontolástól üres világban? Semmit. Még annyit se. És a halál sem érne egy fabatkát sem, ha Isten arca nem lenne ott a te arcodon. De ott van! És én

elárultam az Istent és téged a megfutamodással – a szemembe hulló levélen ez állt, pontosan így, szóról szóra....

Szóról szóra ezt mondtad: örökké. Én komolyan vettem. Most is hiszek benne. Szóról szóra hiszem, s nem neheztelek rád. Te sem haragszol. Szeretném, ha hozzám érnél még egyszer.

Szeretném, ha hozzám érnél még egyszer. De alig bírok a tanyáig visszavonulni, alig bírok az ágyba begördülni, alig bírom a telefon gombjait nyomogatni. Semmi eredmény, hiszen nem kapcsoltam be a készüléket. Újabb másodpercek, a fájdalom is megérkezik, a képernyő felfénylik, a gombok puttyognak, az orvosasszisztens hangja távoli és idegesítő... A mentő szirénáját már nem fogom hallani...

Nem fogom hallani, ebben reménykedtem, nem fogom hallani a hírt, a halálodét. Ami az enyém is, amennyiben nekem is küzdenem kell vele. Küzdeni, küszködni, reménytelenül. Nem saját halál ez, hanem közös halál, hiába élek még, hiába magasztosulsz az emlékeimben, hiába lesz nap holnap is, ez a halál közös, nem kisajátítható.

(Fodor László felvétele)